

aguantar'); és mot emparentat amb el fr. dial. *amblais*, al. *amblätz*, 'amblera', i sembla provinent d'una forma precatalana **amblaiz* heretada del cèltic pel llenguatge primitiu del Pallars. □ 1.ª doc.: 1929, data de publicació d'aquest fascicle d'*AlcM*.

L'únic que ha recollit aquests mots, de la Vall d'Àneu, definint aquell «anella petita de redorta per estacar un andà a l'altre», i el femení «anella de redorta que serveix per lligar l'arada al jou»: és a dir una traiga, però de material molt rústic i senzill. Llegendat-ho l'any 1931, jo que acabava de veure el treball de Jud, vaig adonar-me de la identitat dels mots, i en vaig fer una cèdula, que tinc a la vista (sembla que també se'n va adonar després JHubschmid, i ho ha publicat en *Pyr.-wörter vorrom. Urspr.*, 18-20, i *Enc.-LiHisp.* I, 146).

L'etimologia cèltica havia estat trobada, en efecte, per Jud, el meu mestre (publicada en la revista *Bündner-Monatsblatt*, Coira, 37-51), a propòsit de l'engad. i sobreselvà *umblaz*, que vol dir 'traiga', fr. ant. *amblais*, fr. dial. *āblé*, -è, que des de Suïssa prolonga la seva àrea pels dialectes de l'oberdeutsch: gri-só, suabià, tirolès, carinti i estirià *amblätz*, -pl-, -itz, Hesse *emess*, tots ells amb el mateix sentit. Jud dedicava aquest article en general a l'origen del tipus **LATTA*, el nostre *LLATA*, segurament també cèltic (cf. *DCEC* III, 48), i hi va posar en relació el mot que ara ens ocupa, com a combinat amb el prefix cèltic tan productiu i conegut *AMBI-* 'entorn', a base d'una formació **AMBILATTIUM* (que per tant seria la llateta o vergella que enrotlla); també assenyalava un femení a Gascunya, bearn. *moulade* (i a les Landes amb prefix *remoulade*): com que la *ð* és la forma que pren una -z més antiga (-TI-, *ce*) en part del gascó, això també podia tenir un origen semblant, a condició que fos amb una forma sonoritzable, o sigui més o menys **AMBILATIA* femení (o neutre plural), a base de **ame-lade* > (*a*)*moulade*. Wartburg acceptà aquesta explicació (*FEW* I, 83-84) detallant bé les formes dialectals franceses, que, sovint escrites *amblet* (segurament amb -t merament gràfica), s'estenen en una faixa des de l'Oest a l'Est del centre de França (francoprovençal, fr. central i del SO.), des del Maine, Poitou i Saintonge fins al Morvan, Savoia i Ginebra.

Hi assentí Kleinhans (*Litteris* II, 87) si bé posant de relleu que la base havia de ser més aviat **AMBILATIUM* amb -T- senzill; i si d'un coneixedor del cèltic com ell hem de donar per sobreentès que això està ben fundat des del punt de vista de les bases pre-romanes, també cal reconèixer que no solament hi coincideixen les formes gascones sinó també les franceses antigues i dialectals (-ATTIU hauria hagut de donar -az i sembla que les altres no s'hi oposen o hi coincideixen); així ho va reconèixer el mateix Jud (*Rom.* LII, 1927, 340, n. 6), i el mateix han vingut a dir Gamillscheg (*ZRPB*, XLIII, 525-6), Bruneau (*Rom.* LIII, 229) i Bolelli (*It. Dial.* XVII, 138; XVIII, 204).

Cal veure si això no condueix a dubtar de l'enllaç amb *LLATA* i fa pensar en una altra arrel documentable en cèltic més o menys clarament, com *TLĀ-*,

TLĀ-T-, la mateixa del ll. *latus*, -a, -um 'portat' (supletiu de *fero*, *tuli*), grec *τλάτος*, *τλήναι*, 'suportar, aguantar', representada per l'irl. ant. *tlāibh*, ky. *slawd*, 'suau, dèbil, pobre', pròpiament 'aguantador', bretó *talm* 'llibant, fona' (*IEW*, 1061.1-6; o fins l'arrel indoeur. *STEL/STL/(S)TLĀ-* 'posar, entendre', 1018-1019).

Des del punt de vista català només hi ha una dificultat fonètica, sobretot relativa a la *é*, també una mica a la -t i la -r-, que no semblen correspondre bé a una base palatal -TĪ-. Però essent un mot de la més reculada de les valls del Pallars Sobirà, hem de pensar en una romanalla del llenguatge pre-català de la zona, i podem admetre per a aquest un resultat **amblaiz*, **amblaiza*, on ai vagi catalanitzar-se després més completament en *é*; i sigui que la z, ací significués *ð* (cf. el gascó i el cat. preliterari), sigui que valgués per -dz, aquest so era natural que es reduís a -t, cf. el que ha passat amb *malvat*, *aviat*; en la forma femenina tant podríem suposar un derivat en -ARIA (> *ambleðera* > -eera > *amblera*) com rotacisme d'*ambleza* o *ambleða* en *amblera* (cf. el citat gascó *moulade*).

Ambo, V. *ambdós*

AMBÓ, pres del greco-llatí *ambo*, -ōnis, 'vora arrodonida', 'púlpit ambó'. □ 1.ª doc.: *ambon*, *SLit.-Costa*, 1868.

Ambosta, *ambostada*, V. *embosta*

AMBRE, de l'àrab *ʿanbar* 'catxalot', 'ambre gris', substància que es forma en els budells d'aquest cetaci, en l'Oceà Índic'. □ 1.ª doc.: fi S. XIII, Lluïll.

«Per lo odorar odora hom flors, *ambre*, almesch e sent hom bona o mala odora», *Merav.* (*NCl.* III, 17); altres passatges de Lluïll en *AlcM* i *DBal.*, amb la mateixa forma, que és també la que apareix en Bernat Metge, i altres fonts dels Ss. XIV-XV; així ho registrà també OPou: «perla ---, *ambre* de saltiris: succinum, electrum, lessum» (314), «ADROGUES --- *alum de roca: ambra*» (199, aquí, doncs, com a mot llatí, amb sentit i forma una mica diferent, potser un altre mot).

Com en tants arabismes hi hagué sovint tendència a prendre-ho en la forma proveïda d'article *al-ʿanbar*, i en resultava *lambre*, que veiem en d'altres fonts: «dotze quocerns de grans de *lambre*» en un doc. ross. de 1350, «e-ls milòs padre-nostres de *lambre*», doc. ross. de 1371, i el mateix en altres també del Rosselló, de 1377, 1378, 1385 i 1400, en l'*InvolC* d'Alart, i dos cops en un de mallorquí de princ. S. XV (*BABL* VI, 142, 143). També la veiem en la *Quaresma* de St. Vicent Ferrer, en Frc. de la Via (cita de Careta, *DBarbr.*, s. v.); i en aragonès, en inventaris de 1365 i 1378: «unos paternostres de *lanbre*, con un esonbra-ueñas, d'argent» (*BRAE* IV, 343, 215). Com que a l'Edat Mitjana la l- inicial es pronunciava quasi sempre com a ll-, és ben probable que això ho llegien com a *llambre*; i per això no hi hauria dificultat fonètica a derivar d'aquí el verb *llambrejar* i algun altre mot d'inicial semblant (qui sap si fins i tot *llambregar*):